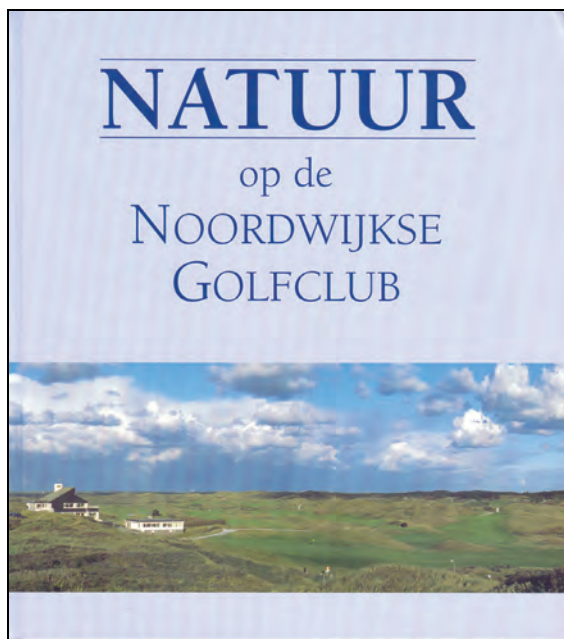

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Natuur en Noordwijk zijn weliswaar geen synonieme begrippen, maar hebben ongetwijfeld een duidelijke relatie met elkaar. Vanuit kunstkringen is te wijzen op theaterproducties op locatie van de stichting KunstKlank, zoals recent nog *Carmen* in de duinen, en het twee jaar geleden verschenen boekje *Naar de natuur in Noordwijk* over het jaarlijkse Schilderfestival.

En dan is er nu de recent verschenen natuurgids *Natuur op de Noordwijkse Golfclub*, een initiatief van de natuurgroep van de Noordwijkse Golfclub onder leiding van Herbert Lange ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van de Noordwijkse Golfclub. De afgelopen vier jaar is door een aantal leden van onze Vereniging uitvoerig onderzoek gedaan naar de natuur in al zijn vormen en gedaanten rondom de greens, de fairways en de rough op het golfterrein. Zo schrijft Jelle van Dijk over landschap, flora en fauna, Rien Sluijs over vlinders en Lutgarde Roelandt over paddestoelen. Het geheel wordt buitengewoon verlevendigd door de fraaie foto's waarvan er vele door Joost Bouwmeester zijn gemaakt. Deze foto's zorgen ervoor dat ook de minder in tekst geïnteresseerde leek al bladerend een goede indruk van de natuurwaarden op de golfbaan krijgt.

Echte kenners kunnen zich laven aan de informatieve hoofdstukken en de uitvoerige bijlagen, waarin alle tijdens het onderzoek aangetroffen soorten worden vermeld met hierbij speciale aandacht voor Rode-Lijstsoorten.

De huidige golfbaan is in de jaren zestig tot stand gekomen na verplaatsing van het golfterrein aan de rand van Noordwijk aan Zee, waar de straatnamen Golfbaan en Golfweg nog aan herinneren, naar het prachtige zeeduinlandschap ten zuiden van de Noraweg.

Terwijl er aanvankelijk nog wel eens een tegenstelling leek te bestaan tussen de belangen van de golfsport en die van de natuur- en milieuorganisaties, is er geleidelijk aan sprake van een groeiende samenwerking en wederzijdse belangstelling. Zo heeft een beetje golfclub tegenwoordig een natuurcommissie en wordt er sinds kort een jaarlijkse Nationale Golf Course Birdwatching Day georganiseerd. Belangrijker is echter dat er aandacht is voor de bijzondere natuur rond de holes en dat het beheer daarop wordt afgestemd. Maar, behalve van zo nu en dan een hole in one, valt er op het terrein van de Noordwijkse Golfclub uitgebreid te genieten van de onder invloed van de altijd aanwezige zeewind zeer gevarieerde vegetatie en de vele broed- en trekvogels die dit gebied ook al om zijn rust weten te waarderen.

Al met al is zo met deze natuurgids van de Noordwijkse Golfclub een mooie aanvulling ontstaan op de al bestaande natuurgidsen van de Duin- en Bollenstreek, waarvoor ik om zowel in golf- als in vogeltermen te spreken zonder meer een birdie en eigenlijk wel een eagle kan geven. Deze publicatie ter gelegenheid van het jubileum van de Golfclub is zeker een felicitatie waard en zal de leden ongetwijfeld bewuster maken van de rijkdom aan flora en fauna rondom de baan.

Wilt u als verenigingslid deze fraai uitgevoerde en leerzame natuurgids, die verder niet in de handel komt, eens in alle rust bekijken en doornemen dan bent u van harte welkom in de bibliotheek van het Jan Verwey Natuurcentrum.

Koene Vegter

Van het hier besproken boek *Natuur op de Noordwijkse Golfclub* is een beperkt aantal beschikbaar gesteld voor verkoop aan leden van onze vereniging.

Belangstellenden kunnen het boek tegen betaling van € 15,- afhalen tijdens inloopochtenden en lezingen in het Jan Verwey Natuurcentrum of bij Jelle van Dijk, L. Hellenberghof 32, Noordwijk.

van Beusekom R, Huigen P, Hustings F, de Pater K & Thissen J. 2005. **Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels**. Uitgegeven door Tirion Uitgevers B.V. in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en SOVON Vogelonderzoek Nederland. Prijs € 20,-

In het begin van de jaren tachtig kwam de EG-Vogelrichtlijn tot stand. Deze Europese wet verplichtte de lidstaten tot het opstellen van een "lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten". In 1986 verscheen de eerste Nederlandse Rode Lijst. Op deze lijst stonden ook vogelsoorten die hier niet broeden, maar waarvoor Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid kent vanwege het feit dat hier een groot deel van de populatie overwintert. Hierbij kan gedacht worden aan soorten als Kleine Zwaan, Brandgans en Nonnetje.

Bij de herziene lijst uit 1994 had de Rode Lijst uitsluitend betrekking op broedvogels. De niet-broedvogels waarvan een groot deel in ons land overwintert, waren ondergebracht in de Blauwe Lijst. In de Rode Lijst die hier besproken wordt, zijn uitsluitend broedvogels opgenomen.

In het voorwoord van het eerste boekje uit 1986 merkte de toenmalige minister van landbouw en visserij, Ir. G.J.M. Braks, op dat voor de soorten van de Rode Lijst de wettelijke bescherming niet voldoende is, maar dat actieve beschermings- en

beheersmaatregelen nodig zijn om de vogel-populaties te behouden. In de inleiding van de nieuwe Rode Lijst wordt opgemerkt dat deze lijst het "draaiboek voor natuurbeleid" is en dat voor *Vogelbescherming Nederland* de Rode Lijst een zeer belangrijk uitgangspunt is. Nergens is echter te vinden (of er is door mij overheen gelezen) wat de status van de Rode Lijst bij de overheid is. Rode Lijsten worden immers officieel door het ministerie van LNV vastgesteld. Op de website van het ministerie is te lezen: "Het ministerie stimuleert dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de rode-lijstsoorten en dat zo mogelijk soortgerichte beschermingsmaatregelen zullen worden getroffen. Van de verschillende overheden en terrein-beherende instanties mag worden verwacht dat zij bij beleid en beheer rekening zullen houden met de soorten van de Rode Lijst".

De Rode Lijst kent verschillende categorieën: verdwenen, ernstig bedreigd, bedreigd, kwetsbaar en gevoelig. De lijst die nu gepubliceerd is, is niet alleen langer dan de vorige lijsten, maar ook zijn nogal wat soorten in een 'zwaardere' categorie beland.

Zo zijn soorten als Kuifleeuwerik, Klapetekster, Kemphaan en Duinpieper in de categorie 'ernstig bedreigd' terecht gekomen. Voor Klapetekster en Duinpieper geldt eigenlijk al dat ze anno 2005 als broedvogel uit ons land zijn verdwenen. Voor niet alle nieuwkomers op de lijst geldt dat hier sprake is van een negatieve ontwikkeling. De Slechtvalk bijvoorbeeld staat als nieuwkomer op de lijst, maar dat is alleen om dat de nieuwe Nederlandse broedpopulatie nog zo klein is dat de soort als 'kwetsbaar' kan worden betiteld. Hetzelfde geldt voor nieuwe broedvogels als Grote en Kleine Zilverreiger.

Bij de nieuwkomers waar we ons wel zorgen over moeten maken zijn opvallend veel soorten van het agrarisch gebied: Gele Kwikstaart, Veldleeuwerik, Graspieper, Kneu, Ringmus en Spotvogel. Samengevoegd met de soorten die al op de Rode Lijst stonden zoals Grutto, Tureluur, Zomertaling en Slobbeend wordt de lijst van soorten die het niet redden op onze velden bijzonder lang.

Alleen soorten als Kievit, Scholekster, Wilde Eend en Krakeend blijken zich hier nog te kunnen handhaven.

Bij de presentatie van de nieuwe lijst kreeg de Huismus veel publiciteit. Dat is eigenlijk een beetje jammer omdat het de aandacht afleidt van de vele soorten waarvoor soortgericht beleid zeer nodig is. Huismussen zijn er nog steeds veel (hoewel plaatselijk) en zijn te helpen door holle

dakpannen te gebruiken en door een tuinaanleg met wat open grond liefst in combinatie met een dichte heg. Zie hiervoor het boeiende artikel van Hein Verkade in *de Strandloper* (dec. 2004).

Tot slot een overzicht van alle soorten van de nieuwe Rode Lijst die in Noordwijk en omgeving broeden: Zomertaling, Slobeend, Boomvalk, Patrijs, Grutto, Tureluur, Visdief, Zomertortel, Koekoek, Ransuil, Groene Specht, Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Graspieper, Gele Kwikstaart, Engelse Kwikstaart, Nachtegaal, Tapuit, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Wielewaal, Huismus, Ringmus en Kneu.

Natuurlijk bestaat dit nieuwe boek niet alleen uit lijsten. Er wordt uitvoerig uit de doeken gedaan welke criteria zijn gehanteerd en bij elke soort is veel informatie te vinden. Het belangrijkste hoofdstuk is wellicht hoofdstuk 2 waarin uitvoerig de verschillende leefgebieden (moeras, agrarisch laag-Nederland, stad en dorp, enz.) worden besproken en de veranderingen daarin die tot de afname van bepaalde soorten hebben geleid. Ook staat hier aangegeven met welke maatregelen de soort geholpen zou kunnen worden.

Jelle van Dijk

Rietorchissen in Noordwijk

A.J.M. Schipperijn

Al zeker een kleine tien jaar en wellicht al langer zijn aan de Northgodreef langs de waterkant in juni Rietorchissen (*Dactylorhiza majalis subspecies praetermissa*) in bloei te bewonderen.

De soort (in het Frans: Orchis négligé; in het Duits: Schilf-Knabenkraut; in het Engels: Southern March-orchid) behoort tot het geslacht Handekenskruid (*Dactylorhiza*).

De soort komt vrij wijd verspreid in Europa voor, met name in het Noordwesten van Europa, maar ook in het Middellandse Zeegebied. Daar komen ook grotere varianten voor: die kunnen wel één meter of hoger worden.

Rietorchissen zijn zogenaamde aardorchideeën, dat wil zeggen: zij staan met een wortelstok(je) in de volle grond. De wortelstokjes van aardorchideeën hebben vaak de vorm van twee bij elkaar staande knolletjes en doen denken aan de testikels bij vele zoogdieren; hun naam ontleen zij dan ook aan de oud-Griekse naam voor testis: ορχις, *orchis* (De meeste *tropische* orchideeën zijn voornamelijk epiphyten, levende op andere planten. Die zoeken steun met name op bomen met luchtwortels en leven van humus, dat zich in de loop der tijden op en in holten in die bomen is ontstaan; die hebben dus geen echte wortelstokken).

De verschijningsvorm van de Rietorchis is onmiskenbaar: bleekpaarse tot vooral dieppaarse toortsen met elk vele tientallen ca 1½ tot 2 cm grote orchidee bloemetjes, paars geaderd. Ze bloeien voornamelijk in de hele maand juni en begin juli. De toortsen staan aan het einde van een bloemstengel, spaarzaam bebladerd, en komen tevoorschijn uit een kolf van langwerpige, parallelnervige bladeren, die vlak boven de grond

lijken uit te komen. Vaak zijn die bladeren bruinig gevlekt.

Beide typen zijn dan ook aan de Northgodreef te vinden. Soms zijn de planten wat iel, steken amper uit boven de grassen, paardenstaarten en andere kruiden, waar zij tussen in staan. Dat bemoeilijkt het tellen. Dan weer zijn het flink uit de kluiten gewassen exemplaren, die vooral door hun dieppaarse tint opvallen. Als de planten wat klein zijn is, heel oppervlakkig en slechts vluchtig op kleur bekeken, verwarring mogelijk met de daar ook groeiende paarse klaver. Verwarring zou mogelijk zijn met de Gevlekte orchis (*Dactylorhiza maculata*), die een ander type blad heeft en de Brede orchis (*Dactylorhiza majalis subspecies majalis*). Bij mijn beste weten komen die in de bebouwde kom van Noordwijk niet voor.

De laatste jaren heb ik, steeds in de eerste drie weken van juni, zo goed en zo kwaad als dat mogelijk was, tellingen gedaan van het aantal exemplaren, dat daar bloeit, met name langs het water tussen de Gooweg en de Leeuwenhorstlaan (daar staan slechts een klein aantal aan weerszijden van de sloot, maar voornamelijk langs de weg en het fietspad) en langs het water tussen de Leeuwenhorstlaan en de Buurweg, ook weer vooral aan de kant van het fietspad en de weg. Vooral dáár staan zij in groepen van wel honderd bij elkaar. Verderop richting Duinwetering heb ik ze inmiddels ook al gezien; enkele jaren geleden zag ik ze daar nog niet. Dat wil niet zeggen, dat zij daar toen niet gestaan hebben. Vast en zeker moeten de door mij hieronder in een tabelletje opgegeven getallen als minima worden gezien, omdat de tellingen op enige afstand van de sloot werden gedaan om de vegetatie bij het tellen niet plat te trappen. Kleinere exemplaren blijven